



PABLO LÓPEZ LÓPEZ

Salamankos universitetas

MEILĖS KULTŪRA IR MEILĖ KULTŪRAI

A Culture of Love and a Love of Culture

SUMMARY

This is a short essay on the relationship between love and culture. Our main conclusion is that *we urgently need a culture of love based on a love of culture*. Indeed, culture and love merge solidly to give an incomparable sense of life to every human and to every society. On the one hand, *this conclusion is a fact*: the more people develop a culture centred on love, the happier they are. On the other hand, *it is also a task, a duty*: we all still have to fully engage ourselves to build a culture of love, based on a love of culture.

We shall expound more the first idea, the concept of “culture”. Our aim in this brief paper is to properly approach the issue of *the maturity of culture through love*. Our main goal here is to understand the depth and breadth of “culture”. Given a sound understanding of culture, we can easily examine the central place of love in culture. Future research will enlarge on these reflections. We all still have to learn so much from the Platonic “*eros*”, the Christian “*αγαπη*” or “*caritas*” and from many other wise traditions about love. Without love, every culture is empty of real humanity. We are much more than mere instinct or utilitarian reason.

Tai trumpa esė apie meilės ir kultūros santykį. Mūsų pagrindinė idėja yra ta, kad *mums neišvengiamai reikia meilės kultūros, paremtos meile kultūrai*. Ir iš tiesų kultūra ir meilė, glaudžiai susijusios viena su kita, teikia neprilygstamą gyvenimo pojūtį kiekvienam žmogui ir kiekvienai bendruomenei. Viena vertus, *ši idėja yra faktas*: kuo labiau žmonės puo-

selėja kultūrą, kurioje pagrindinis dėmesys skiriamas meilei, tuo laimingesni jie jaučiasi. Kita vertus, tai ir uždavinys, pareiga: visi mes privalome prisidėti prie meilės kultūros, paremtos meile kultūrai, formavimo.

Pirmiausia detaliam išsiaiškinsime pačią idėją, kultūros sąvoką. Šio trumpo darbo tikslas – deramai pažvelgti į

RAKTAŽODŽIAI: meilės kultūra, meilė, Platonas, *charitas*, *sapientia*.

KEY WORDS: culture of love, love, Plato, *charitas*, *sapientia*.

kultūros brandą per meilę. Pagrindinis uždavinys – suvokti kultūros „gylį ir plotį“. Tik gerai suprasdami kultūrą, be didelio vargo galime analizuoti meilės vietą kultūroje. Ateityje apie tai bus

kalbama plačiau. Mes dar daug ko turime pasimokyti iš Platono *ερως*, krikščionių *αγαπη* ar „charitas“ bei daugelio kitų išmintingų nuomonių apie meilę.

KULTŪRA: SĄVOKA, REIŠKINYS IR UŽDAVINYS

1. Kultūros suvokimas kaip žmogaus prigimties ir gyvenimo suvokimo pagrindas

Kodėl mums kyla klausimas, kas yra kultūra? Kartais net visai paprastas sąvokas būna ypač sunku suvokti. Tačiau kad ir kaip nelengva apibrėžti šią sąvoką, labai svarbu suprasti „kultūros“ idėją, nes visas mūsų žmogiškasis gyvenimas vyksta per kultūrą. *Norint suprasti dinamišką žmogaus gyvenimo vientisumą, reikalingas tikslus „kultūros“ apibrėžimas, apimantis visus pagrindinius jos aspektus.* Mums reikalingas holistinis žmogaus prigimties ir gyvenimo suvokimas.

Mūsų žmogiškoji asmenybė ir gyvenimas yra vientisi. Priešingu atveju būtume beviltiškas chaosas. Mes nesame nei pastovi ir pernelyg supaprastinta esybė, nei elementų dispersija. Mes esame organinė visuma. Šis žmogaus vientisumas apibrėžiamas ne tik sąvoka, gimimu ir prigimtimi, bet taip pat yra dinamiškas, evoliucinis ir kūrybingas. *Per „kultūrą“ atskleidžiama mūsų, kaip žmonių, dinaminis ir kūrybinis vientisumas.*

Būtent „kultūra“ yra svarbi sąvoka, apimanti didžiulę įvairovę skirtingų žmogaus darbų. Tai, kas yra aiškiai žmogiška, apima įvairias kiekvienos asmenybės bei visuomenės kūrybos formas (t. y. naujas, laisvas trajektorijas), žinomas kaip

„kultūra“. Įvairiausi laidojimo, valgio gaminimo, valgymo, kalbėjimo, dainavimo, poilsio, miego, kovos, padėkos ar meilės būdai yra tam tikra mūsų minčių ir jausmų, tiek individualių, tiek visuomeninių, išraiška. Visos šios apraiškos yra paremtos žmogaus prigimtimi ir aplinkos kontekstu, bet yra žmogaus išplėtos įvairiomis kryptimis.

Žmogaus gyvenime egzistuoja pirminė vienovė, paremta abipusiu gimimu, žmogaus prigimtimi. Tačiau net mūsų prigimtis plėtojasi ir atsiskleidžia tik per individualią ir visuomeninę kultūrą. *Tai gi tam, kad suvoktume žmogaus prigimtį ir gyvenimą, turime suprasti kultūrą.* Lygiai taip pat mums reikalingas bendras žmogaus prigimties bei pagrindinės žmogaus asmenybės supratimas, kad turėtume bendrą pagrindą skirtingų kultūrų asimiliacijai ir palyginimui.

Mūsų gyvenimas yra žmogiškas, nes jaučiamas ir įgimtas (t. y. natūralus procesas) bei kūrybiškai išplėtotas (t. y. kultūrinis procesas)¹. Didžia dalimi *mūsų gyvenimas yra žmogiškas dėl kultūros.* Mes esame kultūriniai gyvūnai ir kultūrinės sielos. Jokios kitos būtybės, nepasiekusios žmogaus lygio ar antžmogiškos, neturi nei asmeninės, nei visuomeninės kultūros. Nei Dievas, nei angelai, nei paprasti gyvūnai negali sukurti kultūros. Taigi

žmonės, laikydami save dievais ar angelais, ar gyvendami kaip paprasčiausi gyvūnai, taip pat nekuria kultūros. Priešingai, jie griaua ją. Tik bendradarbiaudami žmonės gali sukurti kultūrą.

Kultūra yra žmogaus kūryba, kurios vaisius – daugybė įvairių produktų, taip pat tiek bendruomeninis, tiek asmeninis tobulėjimas. *Kultūra yra mūsų pačių atkūrimas, parentas Kūryba*. Per kultūrą mes transformuojame daugybę išorinių objektų. Tačiau *pagrindinis transformuojamas ar plėtojamas „objektas“ yra pats kultūros subjektas, žmogus*. Pagrindinis pakeistas ar perdirbtas dalykas yra asmenybė. Kiekvienas kūrybingas asmuo yra savo paties kūrinys. Sakydami, jog kiekvienas turime savo asmenybę, turime galvoje tai, kad kiekvienas turime savo kūrybingumą, stilių ir kultūrą. Kaip subjektai (t. y. laisvi individai) mes patys sau esame objektai, todėl negalime būti sumenkinti iki paprasčiausių objektų.

Visuotinė kūryba yra tam tikras kosmologinis kontekstas mūsų giliam ir radikaliai kūrybingumui, kultūrai. Jeigu pasaulis būtų paprasčiausias organizmas ar primityvi mašina, neturinti jokio protingo, kūrybinio ar dinaminio projekto, t. y. sumanaus proto prie savęs, vargu ar galėtume laikyti save kūrybingais tokiame kūrybiškai menkame kosminiam kontekste. Stulbinamam visuotinės prigimties dinamizmui ir sudėtingumui bei dar labiau stebinančiam žmogaus prigimties kūrybingumui per kultūrą suteikiama visuotinės Kūrybos sąvoka.

Kai Platonas pateikė savo teoriją apie viską kuriantį dievą *δημιουργος*, niekas neištrėmė jo iš filosofų gretų. Tačiau

šiandien niekas nepatikėtų tokiu aiškiniu. Kodėl negalėtume pateikti Kūrybos *ex nihilo* kaip racionalios filosofinės galimybės? Esminis ir ontologinis kiekvieno daikto reliatyvumas mūsų pasaulyje racionaliai reikalingas *Kūrybos paramos absoliučia būtimi ir grynuoju būties daviu*. Net jei šis argumentas nebūtų priimtas kaip galutinis, Kūryba būtų suvokiama kaip įdomi galimybė. Kiekvieno atveju revoliucinė Kūrybos įtaka žmonių civilizacijai yra neabejotina. Žmogaus istorijos ir gyvenimo linijinio ir pažangaus supratimo atradimas visiškai priklauso nuo Kūrybos sąvokos, absoliučios ir dinaminės pradžios. Kitaip mes vėl atsidurtume beprasmiškame prigimties nelogiškume ar pritrūktume sumanaus impulso nepaprastam realybės sudėtingumui.

Taigi egzistuoja harmonija tarp bendro kosminio ir natūralaus konteksto bei kultūros. Svarbiausia, žmonių pasaulyje nėra realaus prieštaravimo tarp kultūros ir (žmogaus) gyvenimo ar tarp kultūros ir (žmogaus) prigimties. Kultūra yra paties žmogaus gyvenimo pagrindas. Tvirta kultūra ir žmogaus prigimtis papildo viena kitą. Mes esame kultūriniai iš prigimties. *Pati mūsų žmogiškoji prigimtis yra kultūrinė*.

Dėl savo žmogiškumo esame kultūriniai ir galime tapti vis labiau ir labiau žmoniški. Kultūra ir žmoniškumas yra tolygiai kintančios realijos, nuolat augančios. Egzistuoja esminė žmoniškumo riba, tad, nusiritę žemiau jos, tampame nehumaniški ir antihumaniški. Tačiau *teigiamas žmogaus prigimties plėtojimas per kultūrą yra neribotas vidinis polėkis*.

„Kultūros“ sąvoka dažnai įgyja įvairių populiarų, akademių ir politinių prasmų, tačiau nėra pakankamai apibrėžta remiantis jos pradiniu visuotinumu. „Kultūra“ paprastai randama tokiuose pavyzdžiuose, kaip humanitarinių mokslų grupė (pvz., „kultūros“ skiltis laikraščiuose); asmeninė erudicija; visuomenei būdingi papročiai; ideologija ar superstruktūra kaip priešprieša ekonominei struktūrai marksistinėje interpretacijoje; socialinio gyvenimo sritis, kontroliuojama abejotinos „Kultūros ministerijos“ (vietoj patikimesnės „Paveldo ministerijos“); natūralus ar apsimestinis vystymasis, visiškai ar iš dalies prieštaraujantis „prigimčiai“ (pvz., graikų filosofija ar vokiečių idealizmas) ar „gyvenimui“ (Ortega y Gassetas). Tačiau mums reikalingas visaapimantis „kultūros“ supratimas, sąvoka, nepriklausoma nuo jos ideologijos interesų.

Kultūra gali būti suvokiama kaip tikslus ir kūrybinis laisvos žmogaus prigimties skleidimasis. Šiuo atveju sprendžiamame numanoma „kultūros“ ir „prigimties“ dilemą. Tačiau tikslesnis kultūros apibrėžimas akcentuoja jos kūrybinį aspektą: *kultūra yra žmogaus brendimo procesas, visuomeniniai visapusiško žmogaus gyvenimo būdai*. Tai galimas „kultūros“ apibrėžimas, apimantis visus jos aspektus ir pabrėžiantis ypatingą kultūros reikšmę žmonijai. Asmeninių ir visuomeninių kultūrų skirtumai atskiria žmones ir kartais tampa laikina tarpusavio supratimo kliūtimi. Tačiau kultūra kartu ir padeda mums gyventi tarp žmonių ir bendrauti vienam su kitu.

Kilnus asmeninis gyvenimas yra turtin gas kultūrinis gyvenimas. Kiekvienas žmo-

gus turi įgimtą neišdildomą asmenybės orumą ir subręsta kaip ypatingas asmuo tiek per visuomeninius, tiek per individualius kultūros aspektus.

2. Neolotyniškasis „kultūros“ sąvokos šaltinis ir graikų išmintis

Esminis graikų kultūros įnašas yra intelektualizmas, t. y. dogma, teigianti, kad realybė yra tobulai ir gražiai racionali. Intelektualistiniu požiūriu pasaulis yra „kosmas“ (*κοσμος*), t. y. graži ir tobula tvarka. Intelektualizmas yra susintetintas *λογος* sąvokoje. Graikų intelektualistinė kultūra yra svarbus, esminis Europos kultūros šaltinis. Tačiau *sunku tiksliai išversti platų terminą „kultūra“ į senąją ar naująją graikų kalbą*.

Net prestižinė vokiečių filosofinė ir kultūrinė tradicija neturi savo vokiškuose šaltiniuose sąvokos, reiškiančios „kultūrą“. Vokiečiai vartoja terminą *Kultur*. Vokiečių *Bildung* reiškia „išsilavinimas“.

Žymieji rašytojai, tokie kaip Ciceronas, Tertulianas ir Boetijus, vertę pagrindines graikų sąvokas į lotynų kalbą, nepadeda Vakarų kultūroms tiksliai išversti graikiškojo žodžio „kultūra“. Tačiau galime aptikti semantinę analogiją tarp neolotyniškosios „kultūros“ sąvokos ir kai kurių graikiškų terminų.

Išmintis (*σοφια*) yra aukščiausias kultūros taškas. Tai giliausias ir humaniškiausias pažinimas. *Išmintis (σοφια) – visuotinis ir humanistinis kiekvienos kultūros pagrindas, laiduojantis skirtingų kultūrų prasmingą sąveiką ir abipusį atpažinimą – yra pilnas kultūros esmės vertimas.*

Siauresne prasme kultūra gali būti suvokiama graikiškai kaip *παιδεία* (išsilavinimas), *μαθησις* (pažinimas, mokymasis), *πολιτεία* (pilietybė), *ηθος* (paproty), *τεχνη* (menas, technika); ir naujaja graikų kalba kaip *μορφωση* (instrukcija), *καλλιέργεια* (ugdymas), *πολιτισμος* (civilizacija). Pastarasis terminas taip pat vartojamas graikų „Kultūros“ ministerijai pavadinti. Jis turi tokią pat šaknį kaip žodis *πολιτεία* ir akivaizdžiai apima socialinę ir politinę kultūros orientaciją. Vis dėlto „kultūra“ apima ne tik šį socialinį aspektą. *Πολιτισμος* yra kitas dalinis vertimas. „Civilizacija“ yra tik išstobulintas ir pažangus solidžios kultūros lygmuo.

Išmintis yra kultūros viršūnė. Tačiau senojoje graikų kalboje suprantamiausias terminas kultūrai apibūdinti yra *νομος*. *Νομος* galime lengvai išversti kaip „taisyklė“, tačiau žodis gali būti vartojamas ir socialinės normos reikšme, priešinga bendrai natūraliai tvarkai, *φυσις*.

„Kultūra“ turi lotynišką šaknį (reiškiančią „ugdymas“), bet nėra senosios lotynų ar romėnų kalbos sąvoka. „Kultūra“ yra neolotyniška daugiareikšmė sąvoka, turinti individualų, socialinį, dvasinį ir materialinį aspektus. Neolotyniškosios kultūros išaugo iš krikščioniškųjų ir kosmopolitinių kultūrų. Taigi galime daryti išvadą, kad „kultūros“ sąvoka atsirado krikščioniškoje ir visuotinėje intelektualinėje aplinkoje. Be to, daugeliu aspektų (mokslo, technologijos, meno, komunikacijų, humanitarinių mokslų ir t. t.) apibūdžtos kultūros fenomeną ištissus šimtmečius po visą pasaulį skleidė krikščioniškosios kultūros tautos.

Kai kurie autoriai plačią žodžio „kultūra“ vartoseną mokslo srityje priskiria

anglų socialinei antropologijai. Jie remiasi Edvardo B. Tailoro kultūros apibrėžimu. Šis akademinis apibrėžimas sieja dideles semantines lotynų metaforas *cultura* galimybes su „ugdymu“. Pažinimas, tikėjimas, menas, elgesio normos, teisė, paprotys ir kiti sugebėjimai bei įpročiai, įgyti žmogaus kaip visuomenės nario, yra atitinkamo „ugdymo“ vaisiai.

Kadangi *cultura* yra neolotyniška sąvoka, patariama atkreipti dėmesį ir į kitus lotyniškus terminus, susijusius su kultūros idėja: „sapientia“, „tradition“, „ars“, „cura“. Ši lotynų ir neolotynų tradicijos apžvalga praturtintų mūsų kultūros idėja.

Kaip jau rašėme apie *sophia* (graikų k. „išmintis“), *sapientia* atskleidžia pačią plačią ir įvairių kultūros aspektų esmę. Galiausiai, kaip gerai išauklėti žmonės, mes stengiamės būti išmintingi, „sapientes“. Lotynų kalboje „sapientia“ turi skonio, patirties, ypatingo pažinimo atspalvį. Taigi kultūra yra vidinė patirtis, sukaupta pačiuose mumyse.

Kai mes kalbame apie tradiciją kaip apie kultūros ašį, mes neneigiame kūrybingumo vertės. Kultūra yra ne tik tradicija (tradicionalizmas) ar paprasčiausias kūrybingumas (rupturizmas). Ji atsiranda dėl kūrybiškai įgimto žmogaus proto ir remiasi kai kuriais kultūriniais pirmtakais. Kad galėtume mokytis, mums reikalingas ankstesnis pažinimas. Tradicinis kultūros aspektas primena mums būtiną žinių bei vertybių, nuo kurių priklauso kultūra, „perdavimą“.

Kūrybingumo aspektas yra aiškus meninėje kultūros srityje. Visomis skirtingomis prasmėmis, tiek estetinėmis, tiek techninėmis, kultūra yra *ars*. Kar-

tais tai, kas nenatūralu, yra supriešinama su tuo, kas natūralu, tačiau žmogaus prigimtis ir žmogiškasis menas sąveikauja tarpusavyje, nes abu yra labai žmogiški.

Kultūra taip pat yra *cura*: atidumas, rūpestis, vadovavimas, valdymas, atsakomybė. Filosofiniu, religiniu, meniniu ir moksliniu aspektais kultūra prasideda nuo žavėjimosi, apmąstymų. Apmąstymams reikia dėmesio, susikaupimo, atidumo. Kultūra auga kartu su atsidavimu ką nors suvokiant ar darant. Kultūra tiek prasideda, tiek paskatina apmąstymus, kilniausią žmogaus veik-

lą ir turiningiausią atidumo išraišką.

Mes bandome suvokti sudėtingą kultūros sąvoką. Vis dėlto, kad ir kokia būtų „kultūros“ reikšmė, visi turime pripažinti tiek skirtingų kultūrų turtingumą, tiek didelį savo, kaip asmenybių bei visuomenių, neišmanymą. Kuo daugiau žinome, tuo labiau suvokiame savo nežinojimą erudicijos ir suvokimo požiūriu. Vienintelis patikimas būdas įveikti neišmanymą yra užsiimti nuolatinio gilesnės ir tikslesnės tiesos ieškojimu. *Pasaulio kultūros turtingumas skatina mus nuolat kurti kultūrą, suvokiant savo ribotumą ir neišmanymą.*

MEILĖ KULTŪRAI: FILOSOFIJA KAIP KULTŪROS PAGRINDAS

Savo neišmanymą galime bandyti įveikti konformistiniu požiūriu, nesąmoningu ir arogantišku metodu arba išmintingu būdu. Išmintingas būdas įveikti nuolankų savo neišmanymo pripažinimą neturi nieko bendro su skepticizmu. Tai *docta ignorantia* (paradoksalus „išmintingas neišmanymas“): nuolatinis ir ribotas galutinės ir neribotos tiesos ieškojimas. Galime atrasti visuotinę tiesą, diena iš dienos patiriamą priartėjus prie žmogaus sielos ar jaukioje šeimų bendruomenėje. Tačiau mūsų atradimai visada bus tik daliniai, riboti, nemokšiški. Nuolankumas ir kilnios tiesos ieškojimas atveria mums transcendentinės paslaptis, neribotas kultūros erdves. *Nuolankus tiesos ieškojimas gali vykti tik per meilę tiesai ir kultūrai. Kultūros yra tiesų ir tiesos vizijų išraiškos būdai.*

Dabar tiesa nėra tik abstraktus atradimas, bet turi ir kultūrinį kontekstą, t. y.

kultūrinį vertimą ar išraišką. Filosofija yra meilė išminčiai, nuolankiai ir nemokšiškai išminčiai, kuri yra gili ir visuotinė tiesa, išreiškta kultūriniu požiūriu. *Galiausiai filosofija yra meilė kultūrai.*

Be to, atsižvelgiant į mūsų didelį kultūrinį neišmanymą, *pati kultūra galiausiai yra meilė kultūrai.* Tai tikro filosofo požiūris. Kadangi mes trokštame nepaprastai daug žinių, mums niekada nebus jų gana. Vis dėlto mes galime išmokti džiaugtis skirtingais kultūros aspektais, labai įvairiai pasireiškiančiais per pasaulį. *Meilė išminčiai, giliai tiesai yra meilė kultūrai, kuri yra žmogaus branda, pasiekiamą kūrybiniais ir bendruomeniniais kasdienio žmogaus gyvenimo būdais.*

Tiesa galime dalintis ir daug, ir mažai. Kiekvienu atveju kultūra galiausiai yra tiesos apie žmogaus gyvenimą reikalas. Mes patiriame, *kad tikrasis impulsas, skatinantis tiesos ir kilniausios tiesos*

troškima, yra pati meilė. Kai mylime realybę ir gyvenimą, stengiamės pažinti realybę ir gyvenimą, pačią tiesą. Tada mes suvokiame, kad pagrindinė tiesa yra pati meilė, padedanti mums ieškoti tiesos. Apie realybę galime žinoti tiek mažai, kad vienintelė išeitis mums gali būti meilė tiesai, kultūrai, išminčiai. Kitaip tariant, pagrindinis mūsų žmogiškasis uždavinys – būti egzistenciniais filosofais, gyventi filosofškai. Visa meilė tiesai, meilės tiesa yra tai, ko ieško kiekviena kultūra. Kiekviena kultūra yra filosofinis gyvenimo būdas.

Taigi kultūra galiausiai yra meilė, meilė žmogiškumui ir jo laisvei, meilė tiesai. Kadangi kultūra yra meilė, meilė kultūrai, meilė tiesai, kultūra turi išsakyti meilėje. Iš dalies tai jau yra faktas, iš dalies – uždavinys: *kiekviena dinaminė kultūra dvelkia tam tikra meile ir turi išgryninti meilės patyrimą.*

„Meilė“ šiuo atveju yra suvokiama ne siauroju romantiniu požiūriu, bet savo tradicine „kruopštumo“ reikšme (*diligere* lotynų kalba reiškia „mylėti at-

sirenkant“). Taigi mes grįžtame prie sąvokų „atidumas“ ir „ars“ kaip kultūros apraiškų. Kultūra yra nuolatinis ar tradicinis atidumas ir kruopštumas, pasaulinis gyvenimo menas, meilė gyvenimo ir tiesos reiškimo būdai. Patirtos ar įgyvendintos tiesos pagrindas yra išmintis, *sapientia*, σοφία. Kultūros yra paremtos išmintimi. Todėl filosofija yra kultūros pagrindas. Kultūra yra meilė, kultūra yra išmintis, kultūra yra filosofija. *Meilė, išmintis ir meilė išminčiai, kuri yra filosofija, yra tikrasis kultūros pagrindas.*

Nuolatinis kilniausias tiesos ieškojimas yra tiek svarbus, tiek sudėtingas. Taigi mums reikia galutinės meilės motyvacijos. *Mums reikia tikros meilės tiesai, kuri padėtų mums šiame gyvybiškai svarbiame filosofiniame ieškojime.* Mylėti kraštutinę tiesą reiškia mylėti išmintį, vadinas, būti aktyviu filosofu (nebūtinai akademinio filosofu). Filosofija tiek etimologiškai, tiek faktiškai yra meilė (*φιλία*) išminčiai. Kultūra taip pat yra meilė išminčiai. Taigi kultūra iš esmės yra ir filosofija. Kiekviena kultūra yra gyvenimo filosofija.

MEILĖS KULTŪRA: ŽMOGIŠKOJO GYVENIMO, VARGINGO IR HUMANIŠKO IŠSILAVINIMO PIRMENYBĖ

Geriausia gyvenimo filosofija ir geriausias kultūros yra tos, kurių pagrindas yra meilė. Meilė yra didžiausia tiesa. Tikra meilė yra paremta meile tiesai. Mylėti tiesą yra iš tiesų mylėti. *Jei mes nemylime tiesos, mes negalime mylėti ir išgryninti tiesos apie meilę.*

Plačiąja ir ne vien tik siaura romantine prasme meilė yra pagrindinė žmogiškoji motyvacija ir geriausias įkvėpi-

mas kiekvienai kultūrai kiekviename žemyne. Meilė kultūrai padeda mums humaniškai išgryninti savo kultūras, kad jos suartėtų neprarasdamos savo kultūrinės reikšmės. Meilė kultūrai skatina mus mylėti įvairias kultūras ir priveda prie meilės kultūros, reiškiamos skirtingais kultūriniais būdais.

Kaip nėra lengva rasti visuotinį „kultūros“ apibrėžimą, lygiai taip pat ne-

lengva tiksliai apibrėžti „meilę“. Vis dėlto mums reikalinga autentiška kilniausias visuotinės žmoniškumo patirties sąvoka. Svarbu patikslinti sąvoką „meilė“. Iš tiesų meilė neturi nieko bendra su gryna hedonistine ir individualistine kryptimi, būdinga vartotojų visuomenėms. Tikra meilė reiškia racionalų ir sąmoningą vieno žmogaus atsidavimą kitam žmogui(-ėms). *Meilė yra giliausias žmogaus visiškas atvirumas žmogui ir atsidavimas kitam.*

Meilė gali peržengti visas tradicinio nesutapimo tarp prigimties ir kultūros ribas. Meilė yra tarsi tiltas tarp žmogaus prigimties ir žmogiškosios kultūros, tarp visuotinės reikšmės ir vietinių skirtumų. Meilė apima visus kultūros, t. y. žmogaus gyvenimo, aspektus. Meilė yra aukščiausia pakopa žmogiškųjų vertybių hierarchijoje. Meilė vengia kultūrų susidūrimo ir, paversdama dabartinę

globalizaciją kosmopolitine kultūra, suteikia jai žmoniškumo reikšmę.

Šiandien mes negalime sukurti gyvenimo projekto vien tik savo kultūrai. Viisi turime bendradarbiauti kurdami *pasaulinę meilės kultūrą*. Kad šis kosmopolitinis tikslas taptų realybe, privalome stoti akis į akį su sunkumais užtikrindami *žmogaus gyvenimo (nuo sąvokos iki natūralios mirties), vargšų gerovės ir visiems prieinamo humaniško išsilavinimo saugumą*.

Praeitame amžiuje žmoniškumas sukėlė pačius žiauriausius genocidus ir karus visoje istorijoje ir kentėjo nuo jų. Aukų skaičius dar embrioninėje stadijoje nesuskaičiuojamas. Skirtumas tarp turtingosios mažumos ir skurstančios daugumos yra didžiulis. Kalbos, informacijos ir asmeninės sąmonės klastotė dar didesnė. *Vienintelė meilės kultūra sugebėjo atsigausti ir išlikti, kovotojų ir stiprios meilės kultūra, paremta meile kultūrai.*

REZIUMĖ

Europos kultūros pagrindinės ir svarbiausios ištakos – graikų kultūra, kurios esminis įnašas yra intelektualizmas (susintetintas λογος sąvokoje). Vis dėlto kyla sunkumų ieškant tikslaus sąvokos „kultūra“ atitikmens senovės graikų kalboje. Žodis „kultūra“ kilęs iš lotynų kalbos, tačiau jis nėra senovės lotynų ar romėnų sąvoka (*cultura* lotyniškai reiškia „ugdymą“). Netgi prestižinė vokiečių filosofijos ir kultūros tradicija nėra sukūrusi sąvokos „kultūra“ atitikmens, kuris turėtų vokišką šaknį. Vokiškai kultūra – *Kultur*. „Kultūra“ yra *neolotyniška daugiareikšmė sąvoka, turinti*

individualų, socialinį, dvasinį ir materialinį aspektus.

Didžiųjų rašytojų, tokių kaip Cicero, Boetijaus, Tertuliano, pagrindinių graikiškų sąvokų vertimai į lotynų kalbą nepadeda Vakarų kultūroms tiksliai išversti graikiško žodžio „kultūra“. Vis dėlto galime išvelgti semantinę analogiją tarp neolotyniškos sąvokos „kultūra“ ir kai kurių graikiškų terminų. Nė vienas iš kitoje pastraipoje pateiktų graikiškų žodžių nėra tikslus vertimas, tačiau žvelgiant iš skirtingų perspektyvų kiekvienas jų pažymi kurį nors sudėtingos kultūros idėjos aspektą. Šitoks traktavi-

mas atskleidžia daug apimančią sąvokos „kultūra“ filosofinę prigimtį.

Išmintis (σοφία) – aukščiausias kultūros taškas. Siauresne prasme kultūra graikiškai gali būti suvokiama kaip παιδεία (išsilavinimas), μαθησις (pažinimas, mokymasis), πολιτεία (pilietybė), ηθος (paprotytis), τεχνη (menas, technika); naująja graikų kalba – kaip μορφωση (instrukcija), καλλιεργεια (ugdymas), πολιτισμος (civilizacija). Pastarasis žodis taip pat reiškia graikų „Kultūros“ ministeriją. Jis turi tokią pat šaknį kaip ir žodis πολιτεία bei akivaizdžiai implikuoja socialinį ir politinį sąvokos „kultūra“ atspalvį. Vis dėlto kultūra turi ne vien tik šią socialinę dimensiją. Išmintis (σοφία) – visuotinis ir humanistinis kiekvienos kultūros pagrindas, darantis galimą įvairių kultūrų prasmingą sąveiką ir abipusį atpažinimą, – yra pilnas kultūros esmės vertimas.

Kad ir koks būtų tinkamas „kultūros“ vertimas, mes vis dėlto galime suvokti sudėtingą aspektų aibę, kurią apima ši tarpkultūrinio dialogo esminė sąvoka. Maža to, kad ir kokia būtų tiksliai „kultūros“ reikšmė, turime, viena vertus, pripažinti didį žmonių kultūrų turtingumą, kita vertus – mūsų, kaip individų ir kaip visuomenių, neišprusimą. Juo daugiau žinome, juo labiau suvokiame savo erudicijos bei išmanymo ribotumą. Nežinojimas tanpa prasmingas tik imantis nuolatinės užduoties ieškoti gilesnės ir platesnės tiesos. Kalbu čia ne vien apie utilitarinę tiesą.

Savo neišmanymą galime bandyti įveikti konformistiniu požiūriu, nesąmoningu ir arogantišku metodu arba iš-

mintingu būdu. Išmintingas būdas įveikti nuolankų savo neišmanymo pripažinimą neturi nieko bendro su skepticizmu. Tai *docta ignorantia* (paradoksalus „išmintingas neišmanymas“): nuolatinis ir ribotas galutinės ir neribotos tiesos apie viską ieškojimas. *Nuolankumas ir aukštosios tiesos siekimas atveria mums transcendentines paslaptis.*

Nuolatinės globaliosios ir gilosios tiesos ieškojimui yra svarbūs, bet sunkūs. Tam mums reikia stipriausios motyvacijos – meilės. *Mums reikalinga tikroji tiesos meilė, kuri padėtų mums imantis šių svarbių filosofinių ieškojimų.* Mylėti pagrindinę tiesą – tai mylėti išmintį, tai reiškia būti aktyviu filosofu. Filosofija etimologiškai – išminties meilė (φιλία).

Tiesa niekada nebūna tik abstraktus atradimas. Ji turi kultūrinį kontekstą, tai yra kultūrinį vertimą ar išraišką. Filosofija yra išminties meilė, šios nuolankios ir ribotos išminties, – tai gili ir universalinė tiesa kultūros atžvilgiu. Galiausiai filosofija – kultūros meilė.

Greta visa to, turint omeny mūsų kultūrinį neišmanymą, *pati kultūra galiausiai yra kultūros meilė.* Tai tikro filosofo požiūris. Visada turime per maža žinių palyginti su tuo, kiek jų trokštame turėti. Vis dėlto, visada galime tobulinti savo gebėjimus gerėtis įvairiomis kultūros dimensijomis, kurios skirtingai reiškiasi visame pasaulyje. *Meilė išmintčiai, tikrai tiesai yra meilė kultūrai, kuri yra žmogaus branda, pasiekiami kūrybiniais ir bendruomeniniais kasdienio žmogaus gyvenimo būdais.*

Ne vien tik siaurąja romantiškąja, bet ir plačiąja prasme meilė yra pagrindinė

žmogaus motyvacija ir geriausia kiekvienos kultūros ir žemyno įkvėpėja. Meilė kultūrai turi paskatinti mus išgryninti mūsų kultūras humanizmo požiūriu, kad galėtume jas suartinti nepanaikindami kultūrinio tapatumo. *Mylėdami kultūrą, mes pamilstame įvairias kultūras ir priartėjame prie skirtingais kultūriškais būdais pasireiškiančios meilės kultūros.*

Kaip nėra lengva pateikti tarpkultūrinio „kultūros“ apibrėžimo (net tarp tokių artimų kultūrų kaip lotynų ir graikų), lygiai taip pat sunkoka apibrėžti ir meilę plačiąja prasme. Vis dėlto turime turėti kažkokį autentišką kilniausio visuotinio žmonijos patyrimo supratimą. Be abejo, meilė visiškai nesusijusi su tipiška vartotojų visuomenei hedonistine

ir individualistinė kryptimi. *Tikra meilė implikuoja tam tikrą racionalų ir sąmoningą sąvęs pasiaukojimą kitam (kitiems).*

Meilė gali panaikinti tradicinės prarajos tarp gamtos ir kultūros ribas. Tiksliau sakant, meilė – tai tiltas, jungiantis gamtą ir kultūras, visuotinę tapatybę ir vietinius skirtumus. Meilė apima visus kultūros, t. y. žmogaus gyvenimo, aspektus. Meilė yra pati svarbiausia humanistiškiausių vertybių hierarchijoje. Meilė išvengia kultūrų susidūrimo ir suteikia dabartinei globalizacijai humanišką turinį, paversdama ją kosmopolitine kultūra. Todėl kiekviename kultūroje mums neišvengiamai reikia meilės kultūros, *meilės kultūros, kuri išliktų padedama mūsų filosofiskai išugdytos meilės kultūros.*

Nuorodos

¹ Kai kurios istorinės „žmogaus prigimties“ ar su ja susijusių „prigimtinės teisės“, „prigimtinės dorovės“ ar „žmogaus teisių“ vartosenos neatitinka jų tikrosios reikšmės, kurią reikia peržiūrėti, nes žmogiškumas yra neįmenama mįslė. Mes nesame

paprasciausia ar neturinti pagrindo kultūra. Nepaisant mūsų kultūrinių skirtumų, mes atskleidžiame savo bendrą ir visuotinę asmenybę, per šimtmečius stiprindami asmeninius santykius, maksimalius sugebėjimus ir tikslus.

Iš anglų k. vertė Juneta ŠMUKŠTAITĖ